הלכה · משנה תורה · מפרשים · משנה למלך · ספר מדע

משנה למלך על משנה תורה, הלכות תלמוד תורה

רבי יהודה רוזאניס

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה למלך על משנה תורה, הלכות תלמוד תורה

רבי יהודה רוזאניס

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-למלך-על-משנה-תורה-הלכות-תלמוד-תורה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ב 4
פרק ד 4
הלכה ב 4
פרק ו 4
הלכה יב 4
הלכה יג 4
הלכה יד 4
פרק ז 5
הלכה א 5
הלכה יג 7

פרק א

הלכה ב

להקדים בנו לבן בנו כו'. (א"ה כתב מרן ואפשר דלדעת רבינו גם לבן בנו חייב לשכור לו מלמד. ועיין מ"ש הרב המחבר פ"א מהל' מלוה ולוה):

פרק ד

הלכה ב

כיצד מלמדין הרב יושב בראש והתלמידים מוקפין לפניו כעטרה כו': (א"ה מה שיש לפלפל בדברי רבינו ודברי הרב פרישה והלח"מ על זה הכל נתבאר באר היטב בדרשות הרב המחבר ז"ל הנקרא פרשת דרכים שנדפס מחדש יע"ש בדרך ענוים (דף ל"ה ע"א) ויאירו עיניך):

פרק ו

הלכה יב

ואם רצה החכם למחול לו ולא נדהו הרשות בידו. בפרק בני העיר מימי לא עלתה קללת אדם על מטתי כי הא דמר זוטרא חסידא כי הוה סליק לפוריא הוה שרי ומחיל לכל דמצער ליה. מוכח מכאן דמי שנתחייב נדוי מפני כבודו של ת"ח יכול הת"ח למחול ויפטר מן הנדוי וכיוצא בזה כתב רבינו לקמן בסוף הלכות אלו ובסוף הלכות סנהדרין יע"ש. אבל מי שנתחייב נדוי מפני שחטא למקום כגון שהזכיר ש"ש לבטלה אף שעשה תשובה לא נפטר מנדויו כמ"ש התוספות פ"ב דיבמות (דף כ"ב) יע"ש:

הלכה יג

אבל כל העם חייבים לנהוג בו נידוי. ז"ל הריב"ש סי' ס"א ומ"מ אם לא ינדהו התלמיד חייבים הקהל או חכמי העיר לנדותו ולהענישו כפי ערך התלמיד וחכמתו כדאמרינן בפרק ואלו מגלחין ההוא טבחא דאיתפקר ברב טובי בר מתנה אימנו עליה אביי ורבא ושמתוהו ע"כ. ומראיה זו רשאין שמענו חייבין לא שמענו וכ"כ הריב"ש גופיה בסימן ר"ך יע"ש:

הלכה יד

המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים. בפ"ב דעדיות תנן שנידו את אלעזר בן חנוך שפקפק בנ"י. והקשה הר"ן בר"פ מקום שנהגו דבקצת דוכתי אמרינן דמאן דעבר אדרבנן משמתינן ליה ובקצת דוכתי אמרינן דלקי משמע אבל שמותי לא. ותירץ דבמלתא

דעיקרו דרבנן דכי עקר לה קא עקר לכולא מצוה משמתינן ליה אבל בדבר שעיקרו מן התורה והוא עובר על מה שאסרו חכמים מכין אותו מכת מרדות. ומ"ש מר"ן בכ"מ וז"ל וקשיא לי דהא נט"י אין עיקרה מן התורה אם לא ע"ד אסמכתא כו'. דברי תימה הם דמאי קשיא לי על תירוץ הר"ן דאדרבה משום שאין עיקרו מן התורה משמתינן ליה דעקר לכולא מלתא ואתיא שפיר למה שחילק הר"ן ז"ל וצ"ע. (א"ה עיין בקונטרס עגונא למהרח"ש דף נ"ז פר"ח א"ח סימן תצ"ו וש"ך י"ד סי' של"ד ס"ק מ"ג. עוד הוקשה למרן ומוהרח"ש שם ע"ד הר"ן מעובדא דרבינא פרק הדר דף ס"ג ותירצו דרבינא לא נידהו אלא מפני שזלזל בכבודו דרמא ביה קלא ולא אשגח ביה. והפר"ח דחה תירוץ זה ממאי דמסיים התם דא"ל כה"ג מי מחזי כאפקרותא וא"ל אין חכמה ואין עצה כו'. ונראה דס"ל למרן דמאי דשאל מי מיחזי כאפקרותא לא על מה שנידהו בפניו אלא על מה שהורה הלכה בפני רבו דלהכי מייתי תלמודא התם האי עובדא למגמר מינה דלאפרושי מאיסורא שרי לאורויי באתריה דרביה וכן מבואר בתשובת הרא"ש כלל כ"ח סי' א' יעויין שם):

ומ"ש המביא את הרבים לידי חילול השם. כתב מרן ז"ל דהוא בירושלמי פרק אלו מגלחין בעובדא דחוני המעגל דשלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גוזרני עליך נידוי תמן תנינן שלח לו שמעון בן שטח צריך אתה להתנדות שאילו נגזרה גזירה כשם שנגזרה בימי אליהו לא נמצאת מביא את הרבים לידי חילול השם וכל המביא את הרבים לידי חילול השם צריך נידוי ע"כ. והכי איתא בגמרא דידן בפ"ג דתעניות דמה שרצה לנדותו היינו משום דאילו נגזרה גזירה כו' אך בפ' מי שמתו דף כ' אמרינן דטעמא דרצה לנדותו היינו מטעם המגיס דעתו כלפי מעלה ופירש"י לפי שהטריח לפני המקום על עסק גשמים לא כך שאלתי כמה פעמים ומנדין לכבוד הרב וכבוד המקום כבוד הרב הוא וכן פירש"י בפ"ג דתעניות במתניתין דחוני וכן הוא דעת הקונדריסין. וראיתי להרב בעל שדה יהושע שכתב ואפשר דהא בהא תליא דכיון שמגיס עצמו כלפי מעלה ואומר לא כך שאלתי ונשבע חושבין הבריות שלא יצא ריקם בעבור השבועה וכשרואין שאינו נענה מביא לידי חלול השם שאומרים אין בשבועה כלום עכ"ד, ואין בזה כדי שביעה:

פרק ז

הלכה א

חכם זקן בחכמה וכן נשיא או אב ב"ד שסרח אין מנדין אותו כו'. איכא למידק מהא דגרסינן בירושלמי פרק אלו מגלחין ביומוי דר' ירמיה אתא עקא על טבריה שלח בעי

מנרתא דכספא גבי ר"י בר בון שלח א"ל עדין לא שב ירמיה מרעתו ובקש לנדותו והוה ר' חייא בריה דר"י עטישיא יתיב תמן אמר שמעתי שאין מנדין זקן אלא א"כ עשה כירבעם בן נבט וחבריו א"ל דוגמא השקוה וכירבעם עשה ונדון אלין לאלין וחשון אלין על אלין וצרכון משתריין אלין מן אלין, ע"כ. והנה במאי דקאמר וכירבעם עשה כתב הר"ב שדה יהושע דה"ק וכ"ת התם דעשה כירבעם ומש"ה נידוהו ה"נ אני מנדה אותו ע"כ. ושותיה לא ידענא. והנכון הוא שדברים אלו הם בתמיהא ובא לדחות דברי ר' חייא שאמר שמעתי שאין מנדין זקן אלא א"כ עשה כירבעם והשיב דליתא להאי מלתא מהאי דדוגמא השקוה והתם כירבעם עשה בתמיה אלא ודאי דאף לזקן מנדין כל שחייב נידוי. ולענין הלכה פסק רבינו כרבי חייא וקשה מעובדא דדוגמא השקוה, וכבר נדחק מרן בכ"מ ליישב זה יע"ש. ואי לאו דמסתפינא אמינא דר' ירמיה אינו חולק על ר"ח אלא דס"ל דהא דאמרינן דאין מנדין זקן היינו דוקא שלא ביזה ת"ח אלא שעשה דבר אחד מכל חטאת האדם אז דוקא הוא דחולקין כבוד לזקן שלא לנדותו אלא א"כ עשה כירבעם אבל אם הזקן ביזה ת"ח אז מנדין את הזקן דמאי חזית דחיישינן לכבוד הזקן המבזה ליחוש לכבוד הזקן המתבזה. וזהו כונת הירוש' דר"י רצה לנדות לר' יעקב לפי שבזהו ואמר עדיין לא שב ירמיה מרעתו ור"ח השיב שמעתי שאין מנדין זקן כו' שלא ירד לחילוק זה שאמרנו ור' ירמיה השיב לו דודאי כל שהוא לכבוד הזקן מנדין הזקן והביא ראיה מההיא דדוגמא השקוה והתם לא עשה כירבעם אלא ודאי משום שנגע בכבוד שמעיה ואבטליון נידוהו וההיא דאין מנדין זקן אא"כ עשה כירבעם הוי בשאר מילי וההיא דאלעזר בן חנוך שנידוהו בשביל שפקפק בנט"י הרואה סוגיא דפרק מי שמתו יראה דמה שנידוהו הוא משום דמנדין לכבוד הרב שהרי עלה דריב"ל דאמר דבכ"ד מקומות מנדין לכבוד הרב הביאו הך דנט"י ופירש"י דטעמא הוא משום דזלזל בכבוד המתקנים והכי דייק לישנא דפקפק. ומדברי רבינו נראה דלא ס"ל חילוק זה שהרי סתם וכתב דלעולם אין מנדין זקן אא"כ עשה כירבעם. אלא שגם למרן שכתב דההיא דר"א בן הורקנוס שאני שהיה חולק על רבים כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל קשה דהי"ל לרבינו לבאר חילוק זה. ואולי מה שנידו לר"א לאו מדינא אלא כההיא דאמרינן דב"ד יש להם כח לעשות דבר שלא כתורה כדי לעשות סייג וראו חז"ל שבשביל דבר זה שר"א עמד על סברתו נגד הרבים הוה נפיק ריעותא והיו מתרבים מחלוקות בישראל ונמנו וגמרו ונידוהו שלא כדין משום סייג וכיון שכן לאו מלתא פסיקתא שכל חולק על רבים מנדין אותו (א"ה וע"פ החילוק הנ"ל ניחא קושית הרמ"ך שכתב תימה שאם כן שאין מנדין בפרהסיא אמאי היה ר"ל מנודה בשביל שנדה אדם הלא לא עשה כירבעם כו' דהא ר"ל נדה ת"ח

גדול ממנו וכמ"ש הרמ"ך גופיה הביאו מרן לעיל ספ"ו מהלכות אלו וכל כה"ג מנדין מטעמא דמאי חזית כמ"ש הרב המחבר, ומרן כתב ע"ד הרמ"ך לא ידענא מאי קאמר שב"ד לא נידוהו. ולפי מה שכתב מרן ז"ל גופיה לעיל פ"ו ד"ה המנדה דס"ל לרבינו דאם לא היה מנדהו היו ב"ד מנדין לר"ל שפיר קשיא ליה להרמ"ך ודוק):

הלכה יג

וחכמים גדולים היו משתבחים במעשיהם הנאים ואומרים שמעולם לא נדו אדם כו'.

הנה הריב"ש סימן ס"א הביא דברי רבינו וכתב וז"ל וכיון שאין התלמיד ואפילו החכם מחוייב לנדות לכבודו אבל שבח הוא לו שלא לנדות. ועיין במ"ש בסימן ר"כ בשם הראב"ד ז"ל שנראה שהוא חולק בזה ודו"ק: סליקו להו הלכות תלמוד תורה